

הסרת חיסיון עיתונאי - בצו שיפוטי בלבד

איום ממשי על החיסיון העיתונאי נובע מיכולתן של רשויות האכיפה לחדור אותו באמצעות חשיפת נתוני התקשורת של העיתונאי, גם במקרה שהוא אינו משתף פעולה בחקירה או מוסר את זהות המקור

זאב ליאונד 29.06.2015 08:36

הצעות החוק הפרטיות של חברי הכנסת מיקי רוזנטל (המחנה הציוני), זהבה גלאון (מרצ) ודב חנין (הרשימה המשותפת) להוספת החיסיון העיתונאי לרשימת החיסיונות המוכרים בחוק, היא הזדמנות לבחון מחדש את הסמכות הנרחבת שהוקנתה למשטרה ב"חוק האח הגדול" לקבל נתוני תקשורת של הציבור ובכלל זה עיתונאים.

החיסיון העיתונאי, בשונה מחיסיונות מקצועיים אחרים, כמו של רופא, פסיכולוג או איש דת, אינו מוחלט וקבוע בחוק, אלא יחסי בלבד, כפי שנקבע בפסיקת בתי המשפט. בהצעת החוק לתיקון פקודת הראיות, נקבע כי עיתונאי אינו חייב למסור ראייה לגבי זהות המקור, או על מידע שהגיע אליו תוך כדי עבודתו והוא מן הדברים שלפי טיבם נמסרים לעיתונאי, בדרך כלל מתוך אמון שישמרם בסוד. היוזמה כמובן ברוכה. בעוד שלפי הלכת ציטרין ניתן להסיר את החיסיון במקרה של "עוון מהותי או עוולה חמורה", בהצעת החוק אומץ נוסח מצמצם יותר. לפי הצעת החוק, בית המשפט יהיה רשאי לצוות על גילוי ראייה, רק במקרה שהגילוי נדרש לצורך מניעת פשע, לשם עשיית צדק בנוגע לפשע, או כדי למנוע עיוות דין חמור בהליכי משפט, ובתנאי שלא ניתן לגלות במאמץ סביר ראיות מספיקות אחרות, וגילוי הראייה לא נדרש להוכחת עבירה הדלפת מסמך רשמי (סעיפים 117-119 לחוק העונשין). על פי המצב המשפטי כיום, חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - נתוני תקשורת), שזכה לכינוי "חוק האח הגדול", מקנה לקצין משטרה מוסמך את האפשרות לקבל, במקרים דחופים, נתוני תקשורת של עיתונאי, ללא צורך בפנייה לבית המשפט וקבלת אישורו לכך. בדרך זו הופקד בידי המשטרה נשק חודר חיסיון עיתונאי.

לפיכך, עיקר הבעיה בהצעת החוק הוא לא במה שיש בה, אלא במה שאין בה. מדוע? איום ממשי על החיסיון העיתונאי נובע מיכולתן של רשויות האכיפה לחדור אותו באמצעות חשיפת נתוני התקשורת של העיתונאי, גם במקרה שהוא אינו משתף פעולה בחקירה או מוסר את זהות המקור שלו. לעתים די בעצם חשיפת זהותו של האדם שעמד בקשר עם העיתונאי, במועדים מסוימים, כדי לחשוף זהותו של המקור.

נזכיר כי בעניין זה נדחו עתירות על ידי בית המשפט העליון ברוב קולות של חברי ההרכב המורחב בן שבעת השופטים (שישה מול השופט חנן מלצר, בדעת מיעוט). אמנם בית המשפט קבע כי על המשטרה שמבקשת את נתוני התקשורת להיות משוכנעת כי הדבר דרוש לשם מניעת עבירה מסוג פשע או לשם הצלת חיי אדם, וכי יש צורך שאינו סובל דיחוי בקבלת הנתונים - אולם גם בהסתייגויות אלו, הסמכויות הניתנות לרשות חוקרת הן מרחיקות לכת. יש לזכור כי לנוהל אין מעמד של תקנה מחייבת המתפרסמת ברשומות, וככזה הוא אף אינו נתון לדין ציבורי.

העובדה שהנוהל הנוכחי מקפיד להתייחס במפורש לעיתונאי ומתיר שימוש בנתוני התקשורת, בין

היתר, רק אם העיתונאי עצמו חשוד בעבירת פשע, אינה מפיגה את החשש. הנוהל הרי עוד יכול להשתנות, וכלשונו של שופט המיעוט חנן מלצר, "לא לעולם חוסן". הניסיון מלמד כי כשהרשות חוקרת בנמרצות, שלא לומר באגרסיביות, המרחק עד למצב שבו העיתונאי המעורב יוצג במהלך החקירה, גם אם בתום לב, כחשוד בשיבוש הליכי משפט (ראה מקרה העיתונאי ברוך קרא בפרשת סיריל קרן) או בהחזקת מידע סודי (ראה מקרה העיתונאי אורי בלאו בפרשת ענת קם), שתיהן עבירות פשע, הוא קצר.

הענקת הסמכות הנרחבת ושיקול הדעת לגורם מינהלי, שיחליט מתי לחשוף נתוני תקשורת של עיתונאי, מעוררת חשש ממשי. לכן טוב יעשה אם בהצעת החוק הנוכחית ייקבע כי חיסיון עיתונאי ניתן להסרה בצו שיפוטי בלבד, ותבוטל האפשרות לקבלת נתוני תקשורת של עיתונאי על ידי קצין משטרה, ללא ביקורת שיפוטית. אימוצו של הסדר חסר, שנעדר ראייה כוללת של המצב המשפטי הקיים, עלול להחטיא את המטרה ולהנחיל אכזבה מרה דווקא לתומכיו.

הכותב הוא עורך דין העוסק בדיני עיתונות ומייצג, בין היתר, את קבוצת הארץ